

Дело C-370/24 [Nastolo]ⁱ

Преюдициално запитване

Дата на постъпване в Съда:

23 май 2024 г.

Запитваща юрисдикция:

Tribunale ordinario di Lodi (Първоинстанционен съд Лоди, Италия)

Дата на акта за преюдициално запитване:

20 май 2024 г.

Жалбоподател:

АТ

Ответник:

СТ

[...]

TRIBUNALE ORDINARIO DI LODI [ПЪРВОИНСТАНЦИОНЕН СЪД ЛОДИ]

ПЪРВИ ГРАЖДАНСКИ СЪСТАВ

..*.*

Съдия-следователят, [...]

[...] по делото [...], заведено от:

АТ [...]

(ищец)

при участието на

ⁱ Името на настоящото дело е измислено. То не съпада с истинското име на никоя от страните в производството.

СТ, [...] като предприятие, определено от Fondo di Garanzia per le Vittime della Strada (Гаранционен фонд за пострадалите при пътнотранспортни произшествия) [...]

(ответник)

постанови [...] настоящото

ОПРЕДЕЛЕНИЕ

съгласно член 267 ДФЕС

Преюдициално запитване за тълкуване

до СЪДА

..*.*

1. Предмет на производството и релевантни факти

С искова молба от 11 февруари 2022 г. АТ предявява иск срещу ЛИЦЕ-3, наследник на ЛИЦЕ-2, и СТ, в качеството му на предприятие, определено от Гаранционния фонд за пострадалите при пътнотранспортни произшествия (за краткост FGVS)¹, за получаване на обезщетение за вредите (оценени на 233 076,00 евро ведно с лихви и преоценка), претърпени вследствие на пътнотранспортното произшествие, в което е участвала на 6 януари 2016 г.

АТ изтъква, че на 6 януари 2016 г. в Лоди е била поканена да се качи като пътник в автомобил (Ford Fiesta, с италиански регистрационен номер [...]), с който ЛИЦЕ-2 е разполагало.

По време на пътуването автомобилът претърпява пътнотранспортно произшествие. Обстоятелствата по произшествието са установени с доклада за пътнотранспортно произшествие на местната полиция в Лоди [...]. Служителите на местната полиция, след като изслушват засегнатите лица и очевидците, описват инцидента по следния начин: автомобилът, в който са пътували ЛИЦЕ-2 (водач) и АТ (пътник), е ударил отзад друг автомобил (управляван от [...], в който също е имало двама пътници) [...]. В резултат на сблъсъка автомобилът Ford Fiesta, в който са пътували АТ и ЛИЦЕ-2, се блъснал в разделителя на движението тип „стена“ и се преобърнал. АТ и ЛИЦЕ-2 са транспортирани в болница.

Тестът на водача е положителен за кокаин, опиати и тетраhydroканобинол. Не са известни — и във всички случаи са ирелевантни — последиците от произшествието върху физическото състояние на водача.

¹ [...]

По отношение на АТ, съдебномедицинският експерт, назначен от първоинстанционния съд като консултант по техническите въпроси, установява, че в резултат на произшествието жената е претърпяла значителни физически увреждания.

В доклада си отзовалите се служители на местната полиция отбелязват, че автомобилът Ford Fiesta е бил краден [...].

В резултат на това срещу ЛИЦЕ-2 и АТ е възбудено наказателно преследване за вещно укривателство (член 648 от Наказателния кодекс). Ищецът е бил оправдан поради това, че не е извършил деянието [...].

Междувременно ЛИЦЕ-2 е починало.

След образуването на производството СТ (в качеството си на предприятие, определено от FGVS) встъпва в делото, като посочва, че обезщетение по член 283 от Законодателен декрет № 209/05* се дължи само на трети лица, които не са знаели за незаконното движение на превозното средство, в което са пътували по време на произшествието, като припомня насоката на Corte suprema di cassazione (Върховен касационен съд, Италия) [...], според която задължение на пострадалото лице е да докаже безвиновното си незнание за незаконното движение на превозното средство. В тази връзка се изтъква ирелевантност на оправдателната присъда по наказателното дело [...].

[...]

[...] *[други факти и процесуални обстоятелства, които нямат отношение към преюдициалните въпроси]*

[...] [С] разпореждане от 20 март 2024 г. настоящият съдебен състав [...] предоставя на страните срок [...] за представяне на писмени становища по следните въпроси: 1) наличието (или липсата) на противоречие между вътрешното право (член 283 от Кодекса за частното застраховане, както е тълкуван от Corte suprema di cassazione (Върховен касационен съд), и наднационалното право (член 13, Директива 2009/103/ЕО); 2) наличието (или липсата) на основания за отправяне на преюдициално запитване за тълкуване до Съда съгласно член 267 ДФЕС.

Защитата на АТ представя одобрено становище [...]

Защитата на СТ представя одобрено становище [...]

* Бел. прев.: Decreto legislativo, n. 209. Codice delle assicurazioni private (Законодателен декрет № 209 за частното застраховане) от 7 септември 2005 г. (GU № 239 от 13 октомври 2005 г. – редовна притурка № 163), наричан по-нататък „Кодекс за частното застраховане“.

2. Релевантното италианско законодателство и съответното тълкуване в съдебната практика

Релевантните разпоредби на националното право за целите на настоящото дело са следните.

Член 283, параграф 1, Законодателен декрет № 209/2005 (Кодекс за частното застраховане) предвижда: „1. Гаранционният фонд за пострадалите при пътнотранспортни произшествия, създаден в рамките на CONSAP*, компенсират щетите, причинени от движението на превозни средства и плавателни съдове, за които има задължение за застраховане, в случаите, когато: [...] d) превозното средство е пуснато в движение против волята на собственика [...]“.

Член 283, параграф 2 от Законодателен декрет № 209/2005 гласи: „в случая, посочен в параграф 1, буква d), обезщетение се дължи само на трети лица, които не са транспортирани, и на лицата, които са транспортирани против волята им или които не са знаели за незаконното движение“.

Тази уредба е тълкувана както от Corte suprema di cassazione (Върховен касационен съд) [...], така и от предходните инстанции [...] в смисъл, че тежестта на доказване на знанието за незаконния произход на превозното средство се носи от пострадалото лице-ищец, като елемент от фактическия състав на претенцията му за обезщетение.

[...] [*съдебна практика на Corte suprema di Cassazione (Върховен касационен съд)*]

Решение № 12231/2019 гласи дословно: „[e]динствената разлика, която може да бъде изведена между общностния текст и вътрешното право, се състои в разпределението на тежестта на доказване, тъй като общностното право възлага тази тежест на застрахователя, а вътрешното право, без да се изразява ясно, все пак навежда на мисълта, че липсата на знание за незаконосъобразността е елемент от фактическия състав на претенцията, като тежестта на доказване се носи от пострадалото лице. Италианският законодател, транспонирайки общностното право и предоставяйки застрахователно покритие на лица, които преди това са били изключени от правото на обезщетение, не е могъл да не разгледа случаите, в които трето лице, превозвано против волята си или защото е знаело за незаконността на превоза, не може да получи обезщетение. Според настоящия съдебен състав възлагането на пострадалото лице на тежестта да докаже добросъвестността си попада в сферата на свободата на преценка, с която разполага държавата при прилагането на директивата, без да се засяга същността на целта,

* Бел. прев.: CONSAP, Concessionaria Servizi Assicurativi Pubblici Spa, частно дружество, изцяло собственост на Министерството на икономиката и финансите, което е публичен застраховател за покриването на „обществените рискове“, които не са обхванати от стандартните договорни механизми.

преследвана от общностното и вътрешното право, да не се допуска обезщетение на лицата, които знаят за кражбата на превозното средство“.

3. Наднационалното законодателство

Нормативният референтен параметър, приложим *ratione temporis* във вторичното право на Съюза, е Директива 2009/103/ЕО от 16 септември 2009 г. [относно застраховката „Гражданска отговорност“ при използването на моторни превозни средства и за контрол върху задължението за сключване на такава застраховка] (ОВ L 263, 2009 г., стр. 11).

Член 13 от тази директива предвижда:

- в параграф 2, алинея 1, че „2. В случай на откраднати или отнети чрез насилие моторни превозни средства държавите членки могат да предвидят, че посоченият в член 10, параграф 1 орган ще участва вместо и за застрахователя при условията, посочени в параграф 1 от настоящия член.“;
- в параграф 1, алинея 1, че „всяка законова разпоредба или договорна клауза, съдържаща се в застрахователната полица, издадена в съответствие с член 3, не поражда действие по отношение на исовете на трети пострадали лица при застрахователното събитие, когато тя изключва от застраховката използването или управлението на моторно превозно средство от: а) лица, които нямат изрично или мълчаливо разрешение за това, б) лица, които нямат свидетелство за управление на МПС, даващо им право да управляват съответното моторно превозно средство, в) лица, които нарушават законовите изисквания от технически характер, отнасящи се до състоянието и безопасността на съответното превозно средство.“;
- в параграф 1, алинея 2, че „разпоредбата или клаузата, посочена в първа алинея, буква а), може да бъде противопоставена на лица, които доброволно са се качили в моторното превозно средство, което е причинило вредите, когато застрахователят успее да докаже, че те са знаели, че моторното превозно средство е било откраднато“.

На настоящия съдебен състав не са известни решения на Съда, които да тълкуват конкретно член 13 от Директива 2009/103/ЕО.

Въпреки това в практиката на Съда, макар и развита във връзка с предходното законодателство по въпроса (т.нар. втора, трета и четвърта директива по темата, датиращи съответно от 1984, 1990 и 2000 г.), многократно се постановява, че законовите разпоредби или договорните клаузи, които водят до изключване на действието на застрахователна

полица, могат да бъдат противопоставени на пострадалите при произшествие само ако „застрахователят е в състояние да докаже, че лицата, които доброволно са се качили в моторното превозно средство, което е причинило вредите, са знаели, че то е било откраднато“ (решение на Съда от 30 юни 2005 г., C-537/03, Candolin, точка 23; вж. също решение на Съда от 1 декември 2011 г., C-442/10, Churchill, точка 35).

4. Становища на страните и съответни доводи

[...] [Н]астоящият съдебен състав прикани страните да представят [...] писмени становища по следните въпроси: 1) наличието (или липсата) на противоречие между вътрешното право (член 283 от Кодекса за частното застраховане, както е тълкуван от Върховния съд) и наднационалното право (член 13, Директива 2009/103/ЕО); 2) наличието (или липсата) на основания за отправяне на преюдициално запитване за тълкуване до Съда съгласно член 267 ДФЕС.

Защитата на АТ [...] твърди, че член 13 от Директива 2009/103/ЕО вече е достатъчно ясен, в смисъл че налага тежестта на доказване на FGVS. Освен това настоява за неприлагане на националната разпоредба в случай, че се приеме, че е налице противоречие между правото на Съюза и националното право.

Защитата на СТ [...] се позовава на националната съдебна практика на предходните и касационната инстанции, съгласно която тежестта на доказване, че превозното средство е откраднато, се носи от ищеца/пострадалото лице. В тази връзка защитата на СТ посочва, че в делата, по които се е произнасял относно прилагането на националната норма, Corte suprema di cassazione (Върховен касационен съд) никога не счел за необходимо — въпреки че теоретично е бил длъжен да го направи по силата на член 267 ДФЕС — да отправи преюдициално запитване, приемайки, че даденото тълкуване няма да бъде в противоречие с Директива 2009/103/ЕО.

5. Основания за преюдициалното запитване и гледна точка на запитващата юрисдикция

Настоящият съдебен състав счита за целесъобразно да се обърне служебно към Съда с искане за тълкуване на член 13 от Директива 2009/103/ЕО.

Макар и да съзнава, че националният съдебен орган е този, който трябва да тълкува националното право, доколкото е възможно, в светлината на текста и целта на директивата, за да постигне преследвания от нея резултат (така дословно и наред с много други, решение на Съда от 5 октомври 2004 г., съединени дела C-397/01—C-403/01, Pfeiffer, точка 113 и цитираната съдебна практика), счита за необходимо Съдът — институцията, която

отговаря за точното тълкуване на наднационалната нормативна уредба — да се произнесе по горепосочената разпоредба, за да предотврати консолидирането на националната съдебна практика вследствие на вече посочената насока, която би могла да бъде несъвместима с наднационалната правна уредба.

Член 13 от Директива 2009/103/ЕО дава възможност — „могат да предвидят“ — на държавите членки да предвидят (без следователно да са задължени), че органът, посочен в член 10, параграф 1, предприема действия за обезщетяване на пострадалия от произшествие, причинено от откраднатото превозно средство. Няма обаче изрична разпоредба — нито в член 13, нито в член 10 от Директива 2009/103/ЕО — за това, че дори законодателят да е предвидил намесата на отговорния орган, доказателствената тежест по отношение на знанието за незаконността на движението на превозното средство е на този орган (или на пострадалия-ищец). Член 13, параграф 1, алинея 2 от Директива 2009/103/ЕО всъщност се отнася само за конкретния случай на иск срещу застрахователното предприятие.

Ето защо според настоящия съдебен състав е необходимо да се изясни дали когато националният законодател (както е в Италия) е решил да предвиди намесата на органа, посочен в член 10, параграф 1 от Директива 2009/103/ЕО, е възможно след това да се утвърди — без това да противоречи на правото на Съюза — система на доказване, която възлага на пострадалото лице тежестта да докаже, че не е знаело за кражбата на превозното средство, или напротив, от цялостната формулировка на Директива 2009/103/ЕО трябва да се изведе обратното.

Исканото произнасяне придобива съществено значение в настоящото производство, тъй като разпределението на доказателствената тежест относно знанието (или незнанието) на престъпния произход на имуществото има решаващи последици за възможността (или не) за уважаване на искането и за последващото изплащане на исканото обезщетение. Изискването за релевантност не отпада само поради факта, че [...] пострадалата е била оправдана за вещно укривателство, тъй като дадено лице може да знае за престъпния произход на имуществото без да е участвало в посоченото престъпление. Ето защо е ясно, че разпределението на тежестта на доказване придобива очевидно значение, както в настоящото производство, така и във всеки друг подобен случай, който може да възникне в бъдеще.

Настоящият съдебен състав [...] счита, че от цялостния прочит на разпоредбите на директивата следва, че тежестта на доказване на условието, че превозното средство е било откраднато, трябва да се възложи на органа, посочен в член 10, параграф 1 от Директива 2009/103/ЕО (FGVS за Италия).

Освен формулировката на член 13, Директива 2009/103/ЕО, това се подкрепя и от:

- i) систематичния прочит на член 10, параграф 2, алинея 2 от Директива 2009/103/ЕО, съгласно който в случай на движение на незастраховани превозни средства обстоятелството, че пострадалото лице е знаело за липсата на застраховка, трябва да бъде доказано от органа, за да се изключи изплащането на обезщетение. Ето защо изглежда очевидно намерението на наднационалния законодател да натовари органа, а не пострадалото лице, със задължението да представи доказателство за всяко обстоятелство, което възпрепятства изплащането на обезщетение, включително по отношение на това конкретно лице (т.е. не само когато другото лице е застрахователно предприятие);
- ii) препратката в текста на член 13, параграф 2, алинея 1 от Директива 2009/103/ЕО към параграф 1 от същата разпоредба („участва вместо и за застрахователя при условията, посочени в параграф 1 от настоящия член“);
- iii) общия принцип на *vulneratus ante omnia reficiendus*^{*}, който е в основата на цялото наднационално право в областта на задължителното застраховане на моторни превозни средства, и който Съдът често е използвал като основа за своите решения по този въпрос (вж. поспециално решение на Съда от 1 декември 2011 г., C-442/10, Churchill). Поради това, ако *ratio legis* има за цел да позволи на пострадалия не по своя вина да има достъп до справедливо обезщетение, е трудно да се разбере как последният може да бъде натоварен със задължението да доказва обстоятелство (при това с отрицателен характер, т.е. „незнание“), чието доказване е почти невъзможно;
- iv) принципа на ефективност на правото на Европейския съюз — като обичайно ограничение на процесуалната автономия на държавите членки — съгласно който националната процесуална система не трябва да прави невъзможни или прекомерно трудни условията за защита на правата с наднационален произход (вж. сред историческите решения по този въпрос решение на Съда от 14 декември 1995 г., C-312/93, Peterbroeck, и от 19 ноември 1991 г., C-6/90 и C-9/90, Francovich). В настоящия случай упражняването [на] предоставеното на пострадалото лице право, което е изрично наднационално, би могло да бъде сериозно застрашено от задължението да се представи доказателство за отрицателно обстоятелство, и най-вече чието установяване е почти невъзможно за лицето, търсещо обезщетение.

От тази гледна точка насоката, развита в националната съдебна практика, не само не е задължителна за настоящия съдебен състав, но и не изглежда напълно убедителна: напротив, самите мотиви на решенията на Corte

* Бел. прев.: пострадалото лице винаги има право на обезщетение.

suprema di cassazione (Върховен касационен съд) изискват отправяне на преюдициално запитване.

В посочените решения, особено по дело № 12231/2019, Corte suprema di cassazione (Върховен касационен съд) приема, че е налице противоречие между наднационалната и националната правна норма, но след това постановява, че това несъответствие се дължи (законосъобразно) на свободата на преценка на законодателя при транспонирането на директивата.

Двете твърдения обаче изглежда не могат да съществуват едновременно: или се твърди, че е налице противоречие между европейското и националното право и антиномията се разрешава с помощта на установените за тази цел критерии (преди всичко тълкуване в съответствие с наднационалното право, като в случай на съмнение относно тълкуването е необходимо да се сезира Съдът), или се твърди, че националният законодател не е бил обвързан по отношение на начина на транспониране. В последния случай обаче дори не е правилно да се търси противоречие между нормите: ако се твърди, че директивата не обвързва законодателя (и съдилищата) по отношение на разпределянето на тежестта на доказване, тогава държавата членка запазва непокътната своята автономна сфера при регулирането на условията за исовете за обезщетение за вреди и свързаните с тях доказателствени изисквания, без всъщност да е налице противоречие.

Краткото обобщение на тези доводи води до заключението, че е необходимо Съдът да се произнесе по правилното тълкуване на наднационалните норми, а именно членове 13 и 10 от Директива 2009/103/ЕО, за да се изясни дали в случай на исове за обезщетение, предявени срещу органите, отговарящи за обезщетяването на т.нар. жертви на пътнотранспортни произшествия, ищецът — или органът — носи тежестта да докаже знанието, че превозното средство е откраднато.

5. Въпроси

[...]

[...]*[преюдициални въпроси, формулирани в диспозитива]*

6. Диспозитив

Поради гореизложените причини Първоинстанционният съд на Лоди, в едноличен състав [...]:

(А) Постановява на основание член 267 ДФЕС да се отправят до Съда на Европейския съюз следните преюдициални въпроси относно тълкуването:

1. „Трябва ли член 13 от Директива 2009/103/ЕО да се тълкува в смисъл, че в случай на пътнотранспортно произшествие с лице, превозвано с откраднато превозно средство, органът, отговорен за обезщетението по член 10 от Директива 2009/103/ЕО, трябва да докаже, че пострадалото лице е знаело, че превозното средство е откраднато?“;

2. „В случай на утвърдителен отговор, допуска ли посочената разпоредба, тълкувана в смисъла по-горе, правна уредба като италианската, тълкувана и прилагана в смисъл, че тежестта на доказване се носи от превозваното и пострадало лице?“;

[...] [процедура]

(В) Спира производството до съобщаване на решението на Съда.

Лоди, 20 май 2024 г.

[...]